

LA MARIA MARIMON I CAROL, LA MARIA DE LA FONDA I LA MARIA DEL JUTJAT D'IGUALADA

UNA ENTREVISTA DE CARMEL·LA PLANELL

Una ferma amistat i el caliu absolut que em concedeixen tots els espais de la seva llar m'han posat en safata un accés íntim a les pàgines de la memòria de la llarga trajectòria de la Maria. Sincerament, entrevistar-la a ella —és més, conversar amb ella— ha estat tot un luxe.

D'antuvi, celebro i per la part que em toca me'n sento cofoia, que aquesta dona excepcional per tants motius, avui, als seus 87 anys, auguri que té molta vida per davant i continuï entestada a descobrir, conèixer i participar de moltes vivències. De retruc, m'admira l'interior d'aquesta finca tan gran, còmoda i resplendent per tots els costats, amb un mobiliari d'època que, sumat a unes nombroses pintures, uns altres tants marcs de fotografies i diversos elements decoratius, ennobleixen amb refinament totes les seves dependències i obsequien el visitant amb una estimable hospitalitat.

Sempre amb la cigarreta a la mà, la Maria, amb una personalitat i una autoritat com poques —perquè ella ha comandat els seus propis passos— i amb una mirada desperta i insistent perquè no se li escapi res, mostra un posat distès i còmode de dona animosa i activa, que la capacita per passar per les pàgines de la seva vida de la

mà d'una memòria elogiabile; en suma, per regalar-te un cúmul de seqüències apassionats de la seva història, abrandats per uns sentits records.

Per descomptat, aquesta memòria prodigiosa és un esplèndid obsequi d'uns capítols interessantíssims i quasi desconeguts de llargues dècades del passat de la nostra ciutat, en les quals ella ha participat o bé n'ha estat protagonista. És, doncs, tot un referent a l'hora d'il·lustrar de manera molt precisa la història del jutjats d'Igualada.

I vet aquí que la Maria m'obre, amb veheència i sentiment, les portes del seu passat, una mirada enrere sense petulància però plena de complaença amb aquesta llarga vida.

—Primers episodis de la teva infantesa. Què recordes de petita, i de la família, i del col·legi?

—El dia en què vaig néixer era el 17 de maig de 1929, a Igualada, a la mateixa Fonda Maria. Els meus pares eren el Salvador i l'Angeleta, i els meus germans es deien Joan, Ramon, Isidre i Salvador. Aquest, tristament, ens va deixar ben jove, al 1936.

Dels primers anys a casa, i especialment del temps d'abans d'anar a escola, no recordo gairebé res. Era molt petita, i només tinc una vaga idea que les circumstàncies d'aquell moment, a la

Fonda, eren bastant complexes; bé, de fet, més que complexes: la qüestió és que hi havia molta feina i un bon nombre d'hostes. I aquesta va ser la raó per la qual els meus pares, essent jo ben petita, van optar perquè me n'anés a passar temporades a casa de la meva padrina, a la població de Moià. Ara bé, tampoc no és que em vinguin al cap gaires imatges d'aquells dies; suposo que el més probable és que hi passés bona part dels períodes de vacances, perquè a la resta de l'any, lògicament, ja devia estar escolaritzada. Tinc constància, això sí, que eren els anys de la República, quan vaig anar a les Escoles de l'Ateneu. I, encara que són escassos els records, tinc ben gravats els noms de les meves primeres mestres, i amb elles em vaig sentir molt estimada. Elles van ser, i per aquest ordre, les senyorettes: Pilar, Lluch, Núria, Morera i Pierola, encara que no tinc gaire clar si passàvem d'un curs a l'altre o bé més aviat les classes eren com compartides, seguint les petges educatives de la Maria Montessori... Però, malgrat ser ben petita,

tinc molt present aquesta anècdota: algunes nenes grans em proposaven que digués els números de l'1 al 20, i jo sempre m'oblidava del 17; això va ser motiu de situacions realment gracioses. Més endavant, a causa de la guerra, vaig passar a l'escola de les Escolàpies que, en aquell període, no estava regentat per religioses; la circumstància va ser que una parenta hi treballava i als meus pares els va fer gràcia que jo fos alumna seva.

—Em plantejo que durant aquesta etapa de la Guerra Civil van succeir els interessants capítols que han escrit la història la Fonda Maria, uns apunts que han de servir per al monogràfic que vull editar sobre aquesta casa tan emblemàtica.

—De fet, quan va començar la guerra, al 18 de juliol de 1936, jo recordo perfectament que estava a Moià. Va ser el dia que vaig observar astorada com a l'església dels Escolapis, per sobre del campanar, un milicià en destruïa la creu; ràpidament vaig adonar-me que tots els membres de la família — encara que evitessin manifestar-ho— estaven molt espantats perquè tenien un parent escolapi. Més endavant, mai no oblidaré les vegades que el meu cosí i jo vam presenciar com, a la mateixa plaça del poble, començaven a produir-se accions violentes contra elements i objectes religiosos. La major part del conflicte bèl·lic el vaig viure allà perquè, precisament, a la Fonda s'hi estaven produint situacions força delicades, si tenim en compte la varietat de les persones hostatjades. L'important era evitar que les criatures poguéssim presenciar escenes comprometedores; així i tot, els meus germans sí que van romandre a la casa familiar.

Un cop acabada la guerra, als meus deu anys, i de retorn a Igualada, si bé havia estat escolaritzada també a l'escola de Moià, vaig ingressar en una nova escola, la Divina Pastora. Allà vaig sentir-m'hi molt còmoda i ben tractada, segons els plans familiars, perquè no crec pas que estigués contemplat cap projecte d'estudis superiors; hi vaig cursar els estudis per esdevenir administrativa o secretària. I, a pesar del panorama francament gris de l'època, penso que m'hi vaig saber adaptar prou bé. Mira!

Hi anava tan de gust que no se'm feia ni pesat de resar tantes oracions diàriament, ni tampoc el fet d'haver d'anar a missa tan sovint. Imagina't! Fins i tot era suportable veure't obligada a cantar diàriament el *Cara al sol*. I, encara que aquesta situació no tenia res a veure amb el que vivíem a casa, això era el que tocava fer i ho fèiem... sense més! Tanmateix, el més important d'aquests anys van ser llaços d'amistat establerts amb les companyes de classe.

Com de sobte, van venir els dies de l'adolescència, quan, a proposta d'un senyor que s'allotjava a la Fonda i que era el secretari del jutjat, va animar els meus pares perquè em preparés per a la nova convocatòria d'oposicions per a la secretaria del jutjat d'Igualada. I, ateses les meves habilitats en matèria administrativa, tothom va considerar estimable la iniciativa. El curs següent, doncs, si bé vaig tenir l'oportunitat d'anar als matins al jutjat i d'entrar en contacte amb l'ofici de secretària, també vaig assistir, a les tardes, a classes de secretariat a l'Acadèmia Cots. Els coneixements, i suposo que també el factor sort, van facilitar la superació de les proves d'accés a una plaça de funcionària, a finals d'agost de 1945; la importància d'una plaça definitiva de la qual jo no era plenament conscient. Efectivament, des d'aquell moment, i al cap dels trenta-cinc anys de treball, quan les disposicions legals em permetien de jubilar-me, vaig desestimar la possibilitat de fer-ho simplement perquè era molt feliç amb la meva feina, i vaig resoldre de seguir treballant fins passats els quaranta-cinc anys, en concret el 1989. A partir de llavors, la jubilació —plàcidament— me la vaig plantejar com aquell temps de lleure per a algunes iniciatives personals i culturals, i particularment per col·laborar amb les tasques d'oficina del Josep, el meu marit.

—Penso que fóra summament interessant que expliquessis com vas viure l'experiència de treballar al jutjat; tants anys i essent una dona en un entorn tan acostumadament masculí. Realment vas ser «una dona en un món d'homes». Va, parla'n!

—Certament, de dones no n'hi havia cap! Ara t'ho explico... Aquí a casa, sempre m'havien dit la «nena», i al secretari del jutjat, que era un senyor andalús molt simpàtic, també li va fer gràcia dir-me la «nena». La fase següent va ser, en conseqüència, que a totes les dependències del jutjat jo vaig passar a ser definitivament la «nena»; una atribució de la qual també se'n van servir les dues úniques dones amb les quals vaig compartir algunes hores fins que van abandonar el seu treball. Tot el que ve després, amb una notable il·lusió per la feina, van ser llargues dècades com a dona sola a les oficines del jutjat al costat de diferents companys, homes que, a tothora, van tractar-me amb respecte i també van fer-me sentir molt apreciada.

El primer jutjat en què vaig estar era el de Districte, en una etapa en què hi havia pocs advocats a Igualada que tinguessin despatx propi. Qui recordo més són els senyors Servat i Matosas; uns altres tres venien de Barcelona. En canvi, amb els procuradors no passava el mateix, eren més i tinc ben presents els dos germans Dalmau i l'Isidre Solà. Personalment, amb tots ells, i amb els que van venir més endavant, incloent-hi els jutges, mai no hi vaig tenir cap problema; al contrari, tot era un tracte gratificant i amable. Vull pensar que jo també brindava a aquests senyors una atenció considerada i educada; entenc que era una gest natural en mi ja que, a casa meva, em venia de lluny de tractar amb homes. Això fa que, encara, em sembli sorprenent el fet de trobar-m'hi més a gust que no pas amb algunes amigues, que acostumaven a parlar o bé de moda, d'aixovars o d'expectatives matrimonials. El cas és que jo formava part d'un col·lectiu laboral que tenia poc a veure amb l'únic destí que el règim i l'Església tenia assignat per a tantes dones: el matrimoni, els fills i la llar.

—On estaven ubicats en aquell temps els jutjats? Han passat per diferents emplaçaments, oi?

—Quan vaig començar a treballar al jutjat, o als jutjats, aquests ocupaven una secció del gran immoble municipal que existia a la plaça de la

Façana on eren els Jutjats, plaça de La Creu, Igualada

Creu, justament aquell complex de dependències públiques i habitatges municipals (l'edifici dels funcionaris) on tu havies viscut els teus primers anys de vida. En aquella immensa edificació hi vivien, aleshores, diferents serveis municipals com ara Telègrafs i Correus, el Dispensari mèdic, el Cos de bombers, les esglésies de la Verge dels Dolors i de la Verge de la Guia, i potser algun altre... Al despatx dels jutjats de Primera Instància, s'hi accedia des de la cantonada del carrer Nou amb la plaça de la Creu; una espaiosa ala de l'edifici que obria els seus finestrals al carrer de Garcia Fossas i a la plaça de la Creu. Allà hi vaig romandre fins poc abans de l'anunci d'enderroc de tota la finca, entorn a l'any 1964. Posteriorment, vaig passar temporalment per diferents ubicacions: una, al mateix carrer de Garcia Fossas, en una planta de la finca coneguda com a Cal Mipó; i l'altra, a sobre mateix de la farmàcia de la plaça de la Creu. Al final de 1968, els jutjats van ser traslladats a l'edifici escolar Garcia Fossas, de l'avinguda de Balmes, i aquí hi vaig romandre fins poc abans de la jubilació, quan ja va ser construït el nou edifici a pocs metres d'aquest.

—**Com era el dia a dia als Jutjats? Quina funció o funcions tenies assignades?**

—En una primera època, i en un àmbit com Igualada, no hi havia una diferència significativa

entre els conceptes civil i penal; per tant, tots els assumptes eren tractats per un únic jutjat. Ara bé, tot i haver passat per més d'una secció, no vaig tardar a convertir-me en la màxima responsable del Registre Civil de la ciutat i la comarca. Sincerament va ser l'assumpció d'una feina que vaig intentar dur a terme amb la major eficàcia possible i amb totes les ganes de sentir-me útil; realment, va ser un treball que em va fer créixer moltíssim. Allà, jo era l'encarregada de trametre tot tipus d'inscripcions: les de bateig, les de matrimoni, les de defunció, igual que qualsevol model d'instàncies i certificats. Òbviament, l'operativitat del Registre Civil, des dels seus inicis per allà el 1881, consistia a confeccionar i administrar tot aquell gruix de dades informatives sobre els ciutadans que, anteriorment i des del segle XV, havien estat en mans dels registres parroquials de Santa Maria i de la Soledat. Una de les primeres tasques, abans d'elaborar el nou registre civil, lògicament, va ser recuperar tota la documentació procedent d'ambdues parròquies, tot i que força dades de la de la Soledat s'havien perdut a causa d'un incendi. Ara bé, molta informació va poder ser recopilada gràcies a l'observació detallada de les adreces dels edificis que, per eliminació, corresponien a la zona de Santa Maria. Paral·lelament, més enllà de ser el Registre Civil d'Igualada, també s'hi incoaven tots els informes procedents d'altres municipis i, així, s'anava configurant el vast arxiu de tota la comarca. En aquest sentit, val a dir que aquesta laboriosa actuació va permetre'm de conèixer moltíssima gent i participar, de retruc, d'una gran varietat d'escenes comunicatives. No es tractava, en absolut, d'un típic exercici d'oficinista, sinó d'un autèntic contacte amb el públic. La gent t'explicava les seves anècdotes, les històries importants de la seva vida: els fets dels naixements, els casaments, les defuncions, etc. I, per exemple, atès que en aquell temps no existia oficialment el concepte de separació matrimonial, descobries que qualsevol incidència en una relació era conduïda amb una total discreció, de forma gairebé silenciada.

—D'aquesta comunicació viva amb tanta gent, n'has de guardar algunes anècdotes, no?

—I tant que sí! Sovint, quan les persones venien a recollir algun títol o certificat, se sorprendien que jo en recordés o bé el nom o bé alguna dada referida al document; gairebé sempre m'anticipava a la petició i, això, els feia força gràcia. El somriure que em tornaven em permetia de sentir-me propera a la intimitat de les seves vides, a la seva privacitat; tot i que, a resultes d'això, et calia anar amb molt de compte i de tacte. Durant dues dècades i mitja, potser perquè tot es feia a mà, un munt de dades van quedar fàcilment registrades a la meva memòria. Però, a mesura que la població anava augmentant, la meva capacitat de reconeixement del públic també es va veure reduïda, malgrat la necessària ampliació de personal.

De quan em vaig estrenar, recordo que un senyor va sorprendre's que jo escrivís Haro (de la Rioja) sense «h» i me'n va demanar educadament la corresponent rectificació; al cap d'uns anys, amb motiu d'una nova compareixença, va sobtar-lo que jo fes esment a l'anècdota d'aquella meva errada que m'havia avergonyit bastant. Al costat de situacions com aquesta, d'altres em resultaven més incòmodes o doloroses per la carrega dramàtica que contenien: aquest era el cas de les defuncions i, molt especialment, de la mort immediata a un infantament. Aquí, la inscripció no podia trametre's, ja que si una criatura no arribava a la setmana de vida es considerava un cas d'avortament, i això era com si no hagués ni existit. Defuncions d'aquesta naturalesa passaven a formar part del que se'n deia el «lligall d'avortaments». En un altre sentit, i amb relació també als infantaments, allò que jo considerava tremendament inusual eren els casos dels fills nascuts fora del matrimoni, que la llei obligava —si no hi havia una sentència de separació— que fossin reconeguts com a fills del marit legal. I, pel que fa a les inscripcions normals de naixement, i al cap de més de set dies, tant si s'havien produït a casa com a l'hospital, calia que la

La Maria, al despatx del Registre Civil

família es personés al registre, amb una certificació de la llevadora o d'un responsable mèdic.

Una altra realització que em semblava reiterativa era aquella dels casaments, per als quals, encara que se celebressin a l'església, calia fer prèviament una instància al registre civil; i, seguidament, era un agent judicial el qui havia de ratificar, amb la verificació del sacerdot, la confirmació del matrimoni mitjançant un document que retornava definitivament al registre.

Inicialment, quan totes les inscripcions es feien de viva veu, les referides als naixements portaven cua molt sovint pel que feia a la imposició de noms. Segons quin fos aquest —per infreqüent o estranger, o particularment per «indecorós»—, moltes vegades no era permès per la llei; per tant era un veritable problema fer entendre a la família aquesta negativa. Llavors, jo plantejava la possibilitat de convertir en legal aquell nom a mesura que se n'anés fent un ús habitual i es pogués demostrar amb alguns documents no oficials. Al final, es redactava un expedient en el qual quedava palès que a una criatura habitualment se l'anomenava pel nom en qüestió; òbviament, el primer pas era intentar que, en l'acte del bateig, el mateix capellà tingués a bé d'admetre el nom sol·licitat. Uns anys després la mort de Franco, es va anar fent habitual la imposició de noms en català, sempre en correspondència amb

La Maria, amb la Creu de St. Raimon de Penyafort

els espanyols; un ardu procés per a la incorporació de noves denominacions en grafia catalana que a la gent els portava sovint un bon mal de cap, i sempre t'agraïen que els facilitessis els tràmits.

D'altra banda, em resultava del tot insòlita la impossibilitat de negociar determinats drets civils segons l'indret on s'hagués fet una primera inscripció; això és, les certificacions de ciutadania sobre la possessió de béns en el territori català no contemplen els mateixos drets civils que les de la resta de l'Estat espanyol. Conseqüentment, si un ciutadà marxava de Catalunya, mantenia els privilegis de les lleis catalanes tan sols amb una compareixença puntual a les oficines registrals; però, massa sovint, això obligava a successius desplaçaments que molestaven molt els ciutadans. Quant als casos referits a la inversa, ciutadans espanyols vinguts a Catalunya, tot resultava bastant més complicat per la pobra connexió amb altres registres.

Em vénen al cap les repetides vegades en què la gent havia de venir a donar fe de vida i fins a quin punt els molestava tanta burocràcia, de manera que no hi escatimaven males cares ni alguna bronca. Per la meua part, jo intentava suavitzar aquella compareixença amb algun comentari que afavorís una actitud més raonable de la persona; en tot cas, a tothom els deixava clar que a mi no se m'havia ni d'escriu ni de renyar... perquè les lleis eren les lleis, i no les promulgava pas jo.

—**Endevino una encomiable capacitat per posar-te la gent a la butxaca... I ara anem a parlar de la teva jubilació.**

—A l'hora de jubilar-me, després de quaranta-quatre anys i vuit dies al jutjat, tinc l'orgull de dir que els meus companys em van dedicar un acte de comiat profundament emocionant. Entre tots van omplir un informe per a l'Audiència (signat pels procuradors, advocats i també pel jutge) favorable perquè em fos concedida la creu de Sant Raimon de Penyafort. I el gran dia va arribar: era el 4 d'abril de 1990, quan el senyor Agustí Bassols, conseller de Justícia, em va imposar la medalla al saló de plens del nostre Ajuntament, amb un afable parlament que elogiava la meua llarga trajectòria professional.

—**I, enmig d'aquest llarg itinerari pel món judicial, hi transiten els grans amors de la teua vida: el Josep [Vilanova] i les teves filles, Marian i Carola. Parla'm del Josep, de quan us vau conèixer, del matrimoni i del naixement de les nenes.**

—Amb el Josep, que érem quasi veïns, ens portàvem sis anys; però va ser arran de tant sortir a passejar per la Rambla (un indubtable aparador públic) que el vaig conèixer. Jo havia complert els divuit i ell ja era un jove tocat i posat de vint-i-cinc; i com que a ser amics no s'hi valia, ben aviat vam començar a festejar de manera formal... però també —**i ho diu amb un somriure de múrria**— una mica al nostre aire. Però, fixa't! El primer petó me'l va fer al front, en el transcurs d'un ball al jardí de la Granja Pla. Després va tardar temps a mirar-me als ulls i dir-me que m'estimava; només

La Maria i la seva família

demonstrant-m'ho amb mil i un detalls ja li semblava que n'hi havia prou.

Si bé el Josep venia d'una família de blanquers, va tardar anys a identificar-se com a interiorista i decorador, a causa del reconeixement que rebia dels seus amics que li concedien un elevat nivell de sensibilitat, de bon gust i d'un traç notable per a les arts del dibuix. Amb la instal·lació d'un estudi i despatx als baixos de la Fonda, a més de treballar, també va voler compartir la cria de les nostres filles amb l'Antonieta, la seva mare; els matins, mentre jo era a la feina. I, considerant que a les tardes jo no treballava, no em faltaven hores per atendre la meva maternitat i també per dedicar-me a col·laborar en els seus afers de despatx; una cooperació que sempre em vaig plantejar com un treball, no com a «florero». Una barreja d'orgull i potser d'una certa melangia em fan sentir serenament eufòrica dels seixanta-tres

anys al costat del Josep; sense cap baralla i amb una decidit interès a solucionar qualsevol contrarietat. La clau està segurament que mai no m'ha agradat discutir o estar enfadada.

—**I, amb aquestes paraules de contentació i agraïment a la vida, apunta aquestes sentides i determinants manifestacions, que personalment m'arriben al cor.**

—En primer lloc, em sento plenament satisfeta amb la meua vida; i més encara de viure-la al costat d'una família que a tothora hem fet pinya tant en els projectes com davant de les adversitats; perquè ens hem estimat, i ens estimem moltíssim. Però, els meritoris camins empesos per les meves filles, sempre relacionats amb el món de l'art, i sobretot les respectives vingudes d'uns néts meravellosos i intensament afectuosos, han estat els regals més preuats des dels meus anys de maduresa fins aquest instant de plenitud dels vuitanta-set. La Fonda Maria, la parella, les filles, els néts, i no puc passar per alt ni les amistats ni el plaer d'alguns memorables viatges compartits o el meu pas per l'Agrupació Fotogràfica i la meua passió per la fotografia —que va veure's culminada amb una exposició al consolat de Rússia— són el cúmul dels meus preuats tresors d'aquest aparador testimonial de la meua vida.

CARMEL·LA PLANELL I LLUÍS (Barcelona, 1956). Viu infantesa i joventut a Igualada. S'està unes tres dècades a Barcelona i torna a Igualada amb el seu fill Marcel, el 2001. El 1980 comença a fer classes de català per al funcionariat; i, en tant que filòloga i historiadora, passa a ser professora d'Institut. Alhora, en temps de vacances, fa de guia de ruta a Rosa dels Vents. Des de la dècada dels 80, ha publicat articles periodístics sobre biografies de dones exemplars i geografia de viatges a *La Veu de l'Anoia*, *L'Enllaç*, *Diari d'Igualada*, *AnoiaDiari* i *La Fotogràfica de Catalunya* i ha col·laborat també a Ràdio Igualada. Amb un llarg itinerari fotogràfic d'arquitectures del món, ha exposat a Igualada i a Barcelona. Recentment, els seus treballs com a fotògrafa i articulista s'inscriuen en el capítol anomenat: «Un passeig sentimental per Igualada». És, també, una activista cultural.